

גליון
באר
הפדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פקודי

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת פקודי

- א כך ה' חסיתי - על ידי בטחוני בה' יסורו ממנו כל הדאגות
- ב כי ענן ה' - מעלת המתחזק והמתגבר אף כשנראה לו כי חשך עולם בעדו
- ט וציפה ראשיהם - הקב"ה יושב ומצפה שלכל הפחות יתחיל בעבודתו
- ט מרבים בשמחה - רמזי השמחה במהותו של אדר השני
- יא צהלה ושמחה - מעלת וסגולת השמחה
- יב מזל אדר דגים - לימודי אמונה ובטחון מהדגים
- יג יהי רצון - הכל צריכין לתפילה והכל נענין בתפילה
- טו מאת אדנים - מאה ברכות כיסוד בחיי היהודי
- יז שערי ברכה - הברכות כמפתח לשפע רב
- יח שם ה' אלוקיך - הזהירות בהוצאת שם שמים מפיו
- יט לצקת את אדני הקודש - ענין האדנים לרמוז על הענווה שעליה העולם עומד
- כ משכן העדות - בית המדרש וד' אמות של הלכה הם המשכן בזמן הזה

פקודי

בך ה' חסייתי - על ידי בטחוני בה' יסורו ממנו כל הדאגות
 בפ'רשתן (למג) 'וירקעו את פחי הזהב', ובאונקלוס
 'ורדדו' שעשו אותן דקין, כתב ה'דברי
 'ישראל' זי"ע ד'פחי הזהב' מרמו על דאגת הממון
 שהוא הפח יוקשים של האדם כידוע, והעצה לזה
 'דאגה בלב ישחנה' (משלי יב כה), וכפירוש ה'מצודות'
 כשתבוא דאגה בלב איש ימעט ויפחית אותה.
 וזהו שנאמר 'וירקעו את פחי הזהב' - לעשותן
 דקין, היינו שימעט ויפחית את דאגותיו - כלומר,
 שלא ישקע בדאגת הפרנסה ובעניני עולם, אלא
 'וירקעו' מלשון רקיע השמים - היינו, שיוכור ש'אין
 לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים' (עי'
 סוטה מט.), והכל נקצב ונגזר ברקיע ממעל, ומה יתן
 לו ומה יוסיף לו אם ירבה בניעה לחינם. ובוה
 יהפוך את הררי וחבילי צרותיו ל'דקין' - כשיאמין

א. בסיפא דקרא כתיב 'דאגה בלב איש יִשְׁחָנָה ודבר טוב ישמחנה', כלומר ודבר טוב הדבר הטוב ביותר
 הוא שישמחנה היינו שישמח באותה דאגה, על ידי שיביט ויתבונן מתוך אמונה, שדאגה זאת לא
 באה אלא לטובתו, כי מפי עליון לא תצא הרעות, והכל הוא טובה גמורה עבורו.
 ב. סיפר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, שפעם נכנס לקודש פנימה אל אביו הרה"ק מהר"י זי"ע עני 'בן
 טובים', המהר"י חלק לו כבוד גדול בבואו ובצאתו והשתעשע עמו במילי דחכמתא, ואף ליווהו בדרך
 יציאתו מביתו נאווה קודש, המהרי"ד שראה כל זאת שאל את אביו מי הוא זה ואיזה הוא אשר חלק לו
 כבוד רב כל כך, ענהו המהר"י, אביון זה המחזר על הפתחים הריהו אחד מגדולי הגאונים שבדורנו, כל
 שבילי דאורייתא נהירין ליה, והוא בקי בבבלי בירושלמי מדרש ומכילתא, ספרא וספרי, בנגלה ובנסתר
 וכו', וכמעט שאין למעלה הימנו בדורנו, על כן חלקתי לו את כל הכבוד הזה.
 והמשיך מהר"י, ועתה בני אם תבוא ותשאלני, אם כה רבה למדנותו וגאונותו של יהודי זה מדוע איננו
 יושב על כס הרבנות בעיר הגדולה ווארשא, אשיבך לאמר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'
 (אם אין הקב"ה רוצה להגדיל ולרומם שם תפארתו של אדם, אזי לא יעלה לגדולה אפילו אם הוא גאון הגאונים). ואם תאמר, אף
 שלא נעשה לרב גדול ומפורסם בכל העולם כולו, מדוע לא מינוהו לכל הפחות להיות רב באחת העיירות
 הקטנות בפולין או בגאליציא, על כן אענה ואומר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. ואם
 תרצה להוסיף לשאול, אכן, לרב בישראל לא העמידוהו משמיא, אך לכל הפחות היה מן הראוי לעשותו
 ל'ראש ישיבה', או אפילו שוחט או כל שאר שררות שבקדושה, אף כאן אענה ואומר 'אז דער
 אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. ואם תכביר ותשאל מדוע אינו משתכר לפחות ככל יהודי פשוט
 בפרנסה כדי לחם לפי הטף, אף כאן אתרץ 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'.
 לאחר ימים ושנים כשסיפר המהרי"ד האי עובדא סיים ואמר, הלא לאבי זי"ע היתה חבורת ה'יושבים'
 (שישבו בבית מדרשו ועסקו בתורה ועבודה יומם ולילה) אשר כל עול פרנסתם היה על שכמו, ומדוע לא עלה בדעתו
 של אבי להכניס את העני הלז בין ה'יושבים' וליתן לו לחם חוקו, אלא, אף בזה, 'אז דער אויבערשטער
 וויל נישט - איז נישט'.

סיפור זה סיפר הגה"צ רבי יששכר שלמה טייכטאל זצ"ל בעל ה'משנת שכיר', והוסיף על כך, שפעם
 אחת איקלע לעיירה אחת במזרח אייראפע (אירופה), וראה שם אחד ממכיריו - זקן מופלג היושב ומקבץ
 נדבות בכדי לספק לעצמו לחם לאכול ובגד ללבוש, ניגש אליו הגרי"ש ותמה באזניו הרי מע"כ עסק כל
 ימיו לפרנסתו, ואכן מזונותיו היו מצויין לו בריווח, ומדוע לא עלה על דעתו להניח מעט ממשכורתו
 למשמרת לימי זקנה - שיוכל להתפרנס בכבוד גם באלו הימים. ענהו אותו זקן, אכן ימים רבים הנחתי

ויבטח שאביו שבשמים דואג לכל מחסורו, א"כ מה לו לדאוג אף הוא, וכי דאגה זו תוסיף לו מאומה יותר מהקצוב לו ממעל.

וכך כתב ה'חובות הלבבות' (הקדמה לשער הבטחון)

'והבוטח בה' ישיג תועלת הממון, רצה לומר פרנסתו. ותימנע ממנו טרדת המחשבה של בעל הממון והתמדת דאגתו עליו, עכ"ל.

כי ענן ה' - מעלת המתחזק והמתגבר אף כשנראה לו כי חשך עולם בעדו
בפרשתן (מ לח) 'כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם',¹ ורמזו צדיקים כי הנה פעמים

ויזכור מה שכתב בפלא יועץ (ערך קנאה) וז"ל. שיאמין באמונה שלמה שאין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואפלו אם היה הוא יחיד בעולם לא יעדיף להרויח יותר ממה שגזור עליו. ואם יתוספו סוחרים כמותו לאלפים ולרכבות, לא יחסר ממה שקצוב לו.

למשמרת ממשכורת, והצלחתי לאסוף סכום נכבד ביותר, ברם, את כל הממון השקעתי בעסקי של חתני, וזה הפסיד את כל רכושו הגדול לפני זמן קצר, ונמצא שכל עמלי ויגיעתי לאסוף ממון ודמים לימי הזקנה עלו בתוהו, ועתה אני יושב בקרן זוית ומקבץ פרוטה לפרוטה, אבל זאת אוכל להעיד נאמנה כי אינני שבור כלל ממצבי זה, אלא מקבל אני על עצמי גזירת שמים באהבה, ביודעי 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'...

נענה הגר"ש ואמר, בתחילה נשתוממתי כשעה חדא היאך הגיע יהודי פשוט זה להכרת אמונה איתנה כמו של הרה"ק המהר"י - לעמוד במצב כזה, ולומר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט'. אמנם אחר כמה רגעים באתי לכלל הבנה שעדיין יש מרחק רב בין אמונתו של הרה"ק המהר"י לאמונת יהודי זה, כי הוא הגיע להכרה זו רק אחר שעבר את כל התלאה הרבה, ומכורח מציאות חייו הכיר 'אז דער אויבערשטער וויל נישט - איז נישט', אך מהר"י השריש עניין זה מעיקרא - קודם שיצטרכו להרגיש זאת על בשרם בצרות וייסורים, אלא מידי יכירו וידעו שכל הקורות אותם תלויים ועומדים ברצון ה'.

ג. הנה בריש הפרשה הבאה 'ויקרא' נתבארו דיני הקרבנות, יש שרמזו בזה הסמיכות, כי דייקא ע"י ההתלהבות ובעירת אש קודש - בעוז ותעצומות, יוכל להתקרב ולהקריב עצמו אל ה'.

בענין זה סיפר הגה"ח ר' מענדל פוטערפאס זצ"ל, שפעם נשלחה קבוצה מחיילי הצאר (ניקולאי) להלחם באויב, וכך הייתה דרכם, ביום היו נוסעים במסעם ונלחמים בכל כוחם, ובלילה היו שותים לשכרה כדרכם של גויי הארצות עד שנפלו ארצה בשינה מתוך שכרותם, בבוקר היו קמים וממשיכים במלחמתם, וחוזר חלילה. פ"א שתה אחד הגויים מבני בניו של לוט יתר על המידה באופן נורא, כשהשכימו חבריו להמשיך בדרכם, היה הלה עדיין שקוע היטב היטב בתרדמת שכרותו ולא הצליחו חבריו לעוררו, הללו שאצה להם הדרך הניחוהו לנפשו והמשיכו בדרכם, וכך ישן לו החייל עד הלילה הבא לאחריו, משקם החייל מצא א"ע בודד במקום חשוך, ובקושי הבין היכן הוא ומה מעשיו כאן. מה עשה, אותו הלילה ליל שבת היה, ע"כ נכנס לאחד מבתי היהודים ומצא קדירת הטשולנט שהוטמנה מבעו"י כשהיא רותחת ומבעבעת, עלה הריח באפו, מילא בכליו הניחם על גבי סוסו והחל ממשיך בדרכו, הסוס שנכווה בגבו מבעבוע הטשולנט החל 'לנוס' ולברוח כל עוד נפשו באפו במהירות עצומה, ובתוך שעה השיג את בני קבוצתו, ועדיין רתח הטשולנט ע"ג, לכן לא הסכים הסוס לעצור, המשיך במרוצתו הטרופה עדי הגיעו לגבול האויב.

מרחוק הבחינו חיילי האויב שמתקרב אליהם סוס דוהר ברדיפה טרופה - באומץ וחוזק - בכח על טבעי, מכיוון שכן, נבהלו מפניו עד עמקי נשמתם, ונסו על נפשם בחשבם מי יודע אלו מוקשים וכלי זין יש לו על גביו, ובזה תמה המלחמה ללא כל הרוגים...

ובזה פי' הא דאמרו חז"ל (הובא ברש"י פ"י שקלים) גבי מחצית השקל שבא לכפרה אחר חטא העגל והראהו

מתלונן האדם רצוני ומאווי לעבוד את בוראי עבודה שלימה עבודה תמה, אבל מה אעשה, ותמיד חופפים עלי ענן וערפל המחשיכים בעדי, לזה אמרה תורה כי ענן ה' על המשכן - כשנדמה לך שעבים מכסים ומסתירים את האור, תדע, שבאמת הוא יומם, ולכסוף תראה שאלו הימים החשוכים הם הם המאירים ובאים, ואילו כשהוא במצב של ואש תהיה - כשכל כולו בוער בשלהבת אש קודש הרי זה בחי' לילה בו, כי עיקר העבודה להתחזק במצב של חשיכה והסתרה, וענין זה יעמוד לעיני כל בית ישראל, בכל מסעיהם - בכל 'מסעות' ותהפוכות חייהם, להתחזק ביותר בעת שענן ה' על המשכן.

ואף ברוחניות ועבודת ה' בן - הנסיונות המחשיכים לאדם, באמת אור גדול יש בהם. ואם תאמר - מה אעשה ויצרי מתגבר עלי להכשיל אותי בכל אשר יוכל, שמע נא מה שכתב הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ויחי ריש הפרשה) שלכאורה עלינו להתבונן מדוע מעניק הקב"ה שכר לבני ישראל על קיום המצוות, והרי מצד השכל והדין מחוייבים הם (במצוות ה') שהבורא ית"ש ויתעלה בראם לכבודו, ואין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף... על הטובות שעשה עמנו (וכמאמר התנא אם למדת תורה הרכה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת). אלא, כי עיקר קבלת השכר הוא מצד

הקב"ה 'כזה יתנו' - מטבע של אש, שהרי ב'מתן תורה' פסקה זוהמתן, ובחטא העגל חזר להם היצר הרע (זוה"ק בראשית נב: ועוד), החלו בני ישראל מתפחדים, מה יעלה בגורלם מעתה, לזה הראה להם 'כזה יתנו' כשתלכו עם מטבע של אש - באומץ חוזק וגבורה, אין לכם ממה לחשוש, כי היצר וכל חיילותיו נסים ומתפחדים מהבא כנגדם בחזקה וגבורה.

כע"ז ביאר הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א שהסט"א נקראת 'כלבין דחציפין', ועלינו לנהוג עמהם כמנהגנו עם הכלב, שהרי המראה לכלב כי מורך בלבבו, ומתחיל לברוח ממנו, אף הכלב ישיב לו כן, וירדוף אחריו. אולם אם יעמוד כנגדו בקומה זקופה ללא כל פחד, ימלא הכלב פחד ויברח מהאדם כל עוד נפשו באפו. כיו"ב ממש הוא לענין הסט"א יצה"ר וחיילותיו, אם נאזור עוז ותעצומות כנגדם ולא נעמוד כנגדם רועדים כעלה נידף, יברחו כולם וירווח לנו.

ד. בשנה הראשונה לאחר ה'מלחמה' הנוראה, ערך ה'בית ישראל' זי"ע את 'ליל הסדר' כדרכו ברשפי אש, ומשהגיע לפיסקה 'יכול מראש חודש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', וביאר יכול מראש חודש - שמא יבוא האדם לומר אינני יכול לעבוד את ה' כי אם בזמני אורה כ'ראש חודש' וכדו' (אבל לא בזמני החשיכה - אחר המלחמה...) **תלמוד לומר ביום ההוא** - שאתה עומד בו, תיכף ומיד עליך להתחיל לעבוד את הבורא 'שוין... שוין...' **אי ביום ההוא יכול מבעוד יום** - אכן, אולי לכל הפחות ביום זה גופא אחכה למעט בהירות - מבעוד יום (ולא בלילה המרמז לחושך), **תלמוד לומר בעבור זה, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך, דיקא באותה שעה ש'מצה ומרור' מונחים לפניך** - והנך עומד בשפל המצב, דיקא אז הוא הזמן הראוי והמוכשר להתגבר, להתעלם מהכל ולהתחיל לעבוד את הקב"ה באש קודש שלהבת י-ה.

ה. ידוע שבסוף ימיו נענה הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע ואמר כי בימים מקדם היה נראה לו שהימים שהיה אור במושבו, ועבודתו הייתה מתוך הארה והרחבת הדעת הם הם הימים הנעלים והחשובים, והימים שחושך היה בעדו הם כפשוטם ימים אפלים שאין בהם ממש. אולם, כעת הוא רואה כי אדרבה, ימים הללו שעבד בהם את ה' מתוך חשכות והסתרה הם המאירים באמת...

ו. עוד פירשו לאידך גיסא, כי ענן ה' על המשכן יומם, שאם האדם שרוי בבהירות ובמצב של יומם כשהכל הולך כשורה, לא תזוה דעתו, כי ברגע אחד יכול להתהפך הגלגל להיות ענן וחושך. לאידך, מי שנמצא ב'לילה' - שאינו רואה שום סימן ברכה מרוב חשכות, אל יפול רוחו בקרבו, כי ברגע אחד יאר ה' פניו אליו.

שהבורא ית"ש נתן בנו יצר הרע המסית אותנו בכל עת ורגע, ומתגבר עלינו להתאוות תאוה, ולהרהר חליל! בעבירה, וכל יצר מחשבותיו רק רע כל היום. והאדם עומד כנגדו, ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו, להזהר ולהשמר מכל דבר רע, מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע ותאות והרהורים והדומה להם, לזה צריך מלחמה ועבודה רכה לשבר כח התאוות היצה"ר, וזהו עיניו וסיגוף גדול, ע"ז הננו מקבלים השבר... וזהו (פי' הפסוק תהלים כא ג) 'תאות לכו נתת לו' - זה שנתת לאדם הבחירה שיעשה כתאות לכו, 'וארשת שפתיו בל מנעת סלה' - שלא מנעת ממנו לדבר בשפתיו כרצונו, כל זאת עשית לטובת

האדם כי תקדמנו ברכות טוב - פי' עי"ז שיש בחירה לאדם כשהיצה"ר מסיתו, והוא כובש את יצרו, עי"ז יקדמנו השי"ת ברכות ושבר גדול. וזהו (פי' הקרא בראשית מט יד) 'יששכר חמור גרם' - פי' יש שבר לאדם, ע"י שהחמור הוא הגוף - החומר, חומר ומתאוה, והאדם משבר כח תאוותו. הוא גורם לו לשבר הגדול.

איתא בגמרא (מגילה ז) 'שלחה להם אסתר לחכמים, כתבוני לדורות'. ולכאורה צריך ביאור, וכי חיפשה אותה צדקת להוסיף לעצמה כבוד ויקר - שישאר ממנה שם ושארית לדורות,

ז. כי עיקר חשיבות האדם היא בהתגברותו על הנסיונות. מעשה באברך מדרי ארה"ק, ששמע בשיעור מפי אחד המגידיים, כי מובא בספרים שבשעה שיהודי מתגבר על נסיון, והוא מתקדש ומשבר את טבעו לעשות רצון קונו, באותה שעה נפתחים כל שערי שמים ובידו לפעול כל מה דבעי. לאותו אברך הייתה ל"ע בת שחלתה במחלה, ושכבה בחוסר אונים בבית החולים בעיר באר שבע, באחד הימים הוזקקו הרופאים לסממני רפואה יקרים שלא היו תחת ידם, ורק בעיר תל אביב הייתה אפשרות להשיגם. בלית ברירה נסע האברך לתל אביב לקנות הרפואה לבתו, משירד האברך מהאוטובוס על פתחה של תל אביב, נתקל במראה שאינו הגון, תיכף התגבר האברך על יצרו ועצם את עיניו בכל כוחו, ובכוחות אדירים עמד בניסיון. תיכף נזכר האברך באלו הדברים ששמע מפי המגיד, ויפן לקרן זוית, ושפך את לבו בדמעות שליש לפני קונו, שירחם על בתו וישלח לה רפואה שלימה מן השמים...

משסיים האברך את תפילתו, פנה להמשיך בדרכו לחנות הרפואות, ובתוכ"ד התקשרו אליו בני ביתו, בתחילה לא עלה בידה להוציא הגה מפיה רק בכתה מאין הפוגות, עד שנרגעה רוחה לאחר כמה רגעים, וסיפרו שבתם התעוררה לפני כמה רגעים, והרופאים שמיהרו לבודקה נדהמו לגלות שהמחלה החלה לרדת וכבר אינן כל צורך ברפואות... הבט וראה כמה גדול כוחו של המתגבר על טבעו.

שמעו נא רבותי, ביום א' פר' תצווה שנה זו אירעה תאונה מחרידה ל"ע, ולדאבון לב עלו בסערה השמימה ששה נפשות מבני ישראל, המקום ירחם על שארית פליטת עמו ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו, ובמהרה יקיצו וירננו שוכני עפר, אמן.

אולם, לא יטוש ה' את עמו, ובתוככי השבר ראו גם חסדים וניסים גלויים. וחד מהם, בחור מתושבי בני ברק שדיברו עבורו איזה שידוך מבנות ירושלים (שמחמת סיבות שונות הוכרחה לעבור לדור באחד המוסדות הידועים בעיה"ק ירושת"ו), וכבר נתראו הצדדים פעם, ופעם שנייה באותו יום ראשון לפרשת תצווה, ממשפחת המדוברת שלחו להודיע לחתן שברשותה פלאפון שאינו כשר (סמארטפון) אשר כל גדולי עולם אסרוהו, ואכן היא יודעת ומודה שהנהגה זאת אינה ראויה אבל מאוד קשה לה לפרוש... (וברצונה להכנס למשפחה כשרה בישראל שתוכל עמוד בגדי יראת שמים כדת וכנכון), כשמוע הבחור כן נענה ואמר, אף אני בחלומי, גם ברשותי 'כלי כזה... ותען הנערה ותאמר, התינח, אנוכי הבאה מבית שבור כביכול 'תירוץ' יש בידי, אבל מה יענה הבחור על זה, ונדברו הצדדים עד שהוחלט לשבר יחדיו שני המכשירים למזל טוב בשעטומ"צ.

משם עלה הבחור על אוטובוס (402) העושה את דרכו מעיה"ק ירושלים תובב"א לעי"ת בני ברק יצ"ו,

להעמיד לכם במדי לא יהיה לו אב ואם, הדא הוא דכתיב (אסתר ב ז) כי אין לה אב ואם. וביאר המהר"ל (אור חדש) וז"ל (בשינוי). ולבטל כוחו של עמלק צריך להתעלות אל המעלה העליונה מאוד, ולא יגיע אל המדרגה הזאת רק יתום ומי שנמצא בשפל המצב, כדכתיב (ישעי' נו טו) אני מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח. והשי"ת מגביה שפלים, ומפני כך הגביה את אסתר שהיתה יתומה מבלי אב ואם למעלה ממדרגת המן, ולפיכך כאשר אמרו (בני") יתומים היינו ואין אב, אמר להם הקב"ה, אדרבה, אין הקב"ה עוזב השפלים המדוכאים, ולכך

ובדרך אפשר יש לומר, כי אסתר היתה בשפל המצב בהיותה יתומה מאב ומאם, ובדרך הטבע היה נראה שתמיד תישאר בשפלות, ולבסוף הצליח ה' דרכה, שנעשית מלכת מדי ופרס, והצילה את כלל ישראל ממות לחיים, וזאת רצתה להודיע לבני ישראל לדורותיהם לבל יתיאשו לעולם, ויתחזקו בכל מצב שהוא. כי אדרבה ע"י הקושי יתעלה ויגיע לראש ההר.

איתא במדרש (אסתר"ר ו ז) אמר להם הקב"ה לישראל אתם בכיתם ואמרתם (איכה ה ג) יתומים היינו ואין אב, חייכם אף הגואל שאני עתיד

התיישב בצד ימין של האוטובוס (כל אלו ששבלי"ח ישבו באותו צד), ועד עתה אין ביד הבחור הסבר, אבל כך היו פני הדברים - כחמשה דקות לפני שאירעה התאונה עבר הבחור לצד שמאל של האוטובוס, ויצא מן התאונה ללא כל פגע.

וכבר איתא בספר חסידים (קצו) שאותיות נ' וס' סמוכים זה לזה, לרמוז כי האדם ה'נס' מעבירה שבאה לידו, עושיין לו 'ניסים'.

ולא רק בענין הקדושה הדברים אמורים, אלא בכל ענין שהאדם 'משבר את טבעו', סיפר לי אחד ממשמשי הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שפעם אחת (בערש"ק) נכנס לקודש פנימה יהודי שבור לב אשר דעתו קצרה היתה, ומשאלו הרה"ק מה ברצונו לשתות - קאלט'ס אדער ווארעמ'ס (שתיה חמה או קרה), ענהו הלה, שניהם גם יחד... שלח הרה"ק את המשמש שיודיע בבית המדרש שיתחילו את התפילה בלעדיו ולא ימתינו עליו, משחזר המשמש הציץ מן החרכים וראה איך שהרבי מכין עבורו תה, ובתוך כדי עירוב בכף אומר לעצמו בלחישתו 'המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו... המעביר על מידותיו מעבירים לו על כל פשעיו...' אף שאין לנו כל השגה בצדיקי עליון, מ"מ לדידן יש ללמוד ממעשה זה להעביר על המידות ולסבול כל יהודי בכל אופן וצורה.

מעשה ביהודי שנכנס בערש"ק אחר חצות אל הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצוק"ל בביתו שבלאנדאן, וכה אמר לו 'איך בין א שיינער איד' (הנני יהודי נכבד ונשוא פנים) ואף קול ערב יש לי, מן הראוי שתכבדוני ב'תפילת מוסף' למחרת בבית מדרשכם... ענהו רבי אלחנן הנה בית המדרש של בני הקהילה הוא, ולאחד מבני הקהילה יש יא"צ בשבוע הבעל"ט וה'עמוד' שייך אליו, גש נא אליו וטול רשות מאתו להתפלל לפני העמוד במקומו. מיהר ה'נכבד' אל היהודי הלז שהיה בעל בעמיו, וביקש מאתו כנ"ל. כי ברצונו לגשת ל'מוסף' אחרי שהוא יהודי נכבד וגם קולו ערב ונעים. היהודי התגבר על מידותיו (שלא להשיב לו גמולו כהענתו) ומיד הסכים לוותר לו. ועדיין לא נרגע ה'נכבד', והוסיף לשאול, וכי מע"כ חושב שאעשה זאת עבורו בחינם, וכי אתפלל לפני העמוד במקומכם ללא 'תשלום' כנהוג לשלם לחזן נאה ומופלא כמוני... שוב עצר בעצמו היהודי, ובנחת שאלו - איזה סכום ירצה את הוד כבודו... ענהו הנכבד, שעל סכום הגון של מאתיים פונט יש מה לדבר.

בעוז ותעצומות התגבר הלה על מידותיו, הוציא מאמתחתו מאתיים פונט טבין ותקילין ונתנם לנכבד... לא עברו אלא כב' שעות, ובהתרגשות פנה הבעה"ב לרבי אלחנן ושאלו האם הרב שלח אלי 'שליח ציבור', הנה וויתרתי לו על העמוד, ושתקתי על החוצפה, וראה זה פלא, מיד אחר שעה עלו המניות (סטאקס) אשר לי בכפליים... הרי לך כוחה של התגברות היצר, ובעיקר של עבודת המידות והמוותר משלו.

בהן, ורק כך, ניצחו בני ישראל במלחמה את עמלק בדרך גם ולמעלה מדרך הטבע, נמצא שכל מטרת האבן הייתה כשהיה תשות כח וכעין נפילה אצל משה, על כן - הרואה את האבן שישב עליה משה מברך, כי אין עיקר הברכה על השעה שעמד בכוחות עצמו והחזיק ידיו כלפי מעלה, אלא כשישב על האבן ונסתייע בידי אהרן וחור. וללמדנו שגם בעת חולשה לא יפול ברוחו, אלא אדרבה יתאמץ להתחזק, ולא ימנע מלבקש מאחרים שיסייעו בעדו.

ולבן אמרו בגמ' (שבת פח.) אמר רבא הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים' קיימו מה שקיבלו כבר, ודקדקו חז"ל בלשונם ולא אמרו בימי מרדכי (אף שהגם נעשה על ידו) אלא בימי אחשורוש, להורות על חשיבות ההתחזקות בזמן הצרה והקושי.

חייכם - הגואל אשר אעמיד לכם במדי יהיה יתום, מפני שהשי"ת מגביה אותו מעלה מעלה, להיות גובר על המן.

עוד מצינו בחשיבותם של זמנים הנראים לו כימי חושך ונפילה, ממה שאמרו (ברכות נד.) 'הרואה אבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק, צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום', וכבר עמדו המפרשים לבאר מה חשיבות יש באותה אבן, וכי ניצחו במלחמה בגלל שישב משה על האבן. ואמרו צדיקים לבאר, שהרי כדי לנצח במלחמה היה משה צריך להחזיק ידיו כלפי מעלה, ככתוב (שמות יז יא) 'והיה כאשר ידים משה ידו וגבר ישראל', ובשנחלש משה תמכו בו אהרן וחור שישארו ידיו כלפי מעלה, אך מאחר וקומתו של משה הייתה עשר אמות (כמבואר בברכות נד:) לא הגיעו אהרן וחוק לקומתו, והוצרך משה לשבת על האבן כדי שיוכלו אהרן וחור להגיע אל ידיו ולתמוך

ח. בעיר מאנטשעסטער התגורר יהודי זקן ושמו רבי יעקב יוסף ווייס ז"ל, הלה עבר את מאורעות הנוראות ב'מלחמה', ונפטר בשיבה טובה זקן ושבע ימים, מדי שנה בשנה בליל הסדר היה מספר, שבאותם ימים קשים היה לו חבר טוב שנשלח יחד עימו למחנות, והוא היה מחזק תמיד את חברו לבל יפול ברוחו ולא יתייאש מן הרחמים, כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ואם חפץ השי"ת להצילם אין מעכב בעדו, אך הלה לא היה יכול לשאת את היסורים הקשים שהעבירו אותו על דעתו רח"ל, ותמיד היה מקנטרו בדברים שקשה מאד להאמין באלוקים חיים בעת שבני ישראל למשיסה וזדים שולטים בהם, ואעפ"כ לא איבד רי"י את אמונתו בהשי"ת, וחזר ואמר לו שוב ושוב שבסייעתא דשמיא עוד ניצל מגיא צלמות ונצא מאפילה לאור גדול.

לימים ציוו הרשעים על כל הקבוצה להיכנס לתאי הגזים, באותה שעה פנה חבירו אל רי"י, ובמרירות שאלו מה יש לו לומר עכשיו, אך רי"י לא התפעל, וחזר על משנתו שגם בתוך ההסתרה נמצא השי"ת, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. לא עבר זמן רב והחייל הרשע הגיע לסגור את הדלת ולא יכול מרוב ההמון ששהו בחדר, וכיון שרי"י היה בעל בשר משכוהו חוצה, ורק אח"כ נסגרה הדלת ומתו כל האנשים שהיו בפנים, ונשמתם עלתה בלבת אש קודש השמימה לפני כסא הכבוד, הי"ד. ואילו הוא ניצל ממות לחיים ברגע האחרון (והיה מסיים ואומר שאמונה תמימה וחזקה זו נשתרשה אצלו כאשר היה סמוך על שלחן אביו בליל הסדר, שאז היה מעורר במסובין את האמונה בבורא כל עולמים).

ט. בדרך צחות פירשו שהנה יש המצריכים להחזיק את האתרוג הפוך בשעה שמברכים על הלולב (או"ח תרנ"א ד), ללמדנו כי כשאדם נמצא במצב הנראה כאינו טוב כדאמרי אינשי 'מיט'ן פיטעם אראפ' (כ'שהפיטם' כלפי הקרקע) - זהו שעת הכושר לברך...

י. לאחר המלחמה הנוראה נדברו הני תרי גאוני ומאורי הדור, הגאון רבי יעקב קאמינעצקי זצ"ל עם

בן ידוע שמרומז שם הוי"ה כסדרו במגילה בלשון הכתוב (אסתר ה ד) 'יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי', והטעם שנרמז דייקא בפסוק זה שם הוי"ה כסידרו המורה על רחמים פשוטים ונגלים. שהנה באותו הזמן שהומינה אסתר את המן אל המשתה נבהלו בני ישראל מה ראתה אסתר לעשות כן, והרי המן הוא צורר היהודים אשר גזר להשמיד להרוג ולאבד ומדוע היא מקרבת אותו, אולם לבסוף התברר שאדרבה ישועתם של ישראל התגלגלה דרך המשתה. וללמדנו שאם נראה לאדם

כי יש לו מפריעים ומשטינים אזי עליו להאמין כי בזה גנוז שם הוי"ה - שם הרחמים כסדרו, שהקב"ה עושה עלילות לבני אדם שמצמיח לו את הישועה על ידי המפריעים עצמן כאחשוורוש והמן.

איתא ב'קדושת לוי' (ליקוטים, תהלים ד"ה אברכה) על הכתוב (תהלים לד א-ב) 'לדוד בשנותו את מעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך, אברכה את ה' בכל עת, תמיד תהילתו בפי'. כי הנה פסוק זה קאי על השעה שהיה דוד לפני אכיש מלך גת" והיה

הגאון החזון איש זצ"ל, כדי לחזק את רוחו של ר' יעקב פתח ה'חזון איש' וסיפר על דין-תורה שהתקיים בעיר מולדתו קובנא. בין תושבי העיר היה יהודי שלפרנסתו היה לווה מעות בהגיע זמן ה'יריד', במעות הללו היה קונה סחורה ביריד, והמעות שהרוויח, בחלקם היה פורע חובותיו, ובחלקם משביע רעבון בני ביתו בצמצום. שנה אחת בהתקרב ימי היריד חש היהודי שלא בטוב, וכוחותיו לא היו עמו לשאת את כל טורח הדרך והמסחר, לכן שלח את בני ביתו שתלווה מעות מפלוני, תיסע אל היריד, שם תקנה סחורה כדרך שהוא עושה בכל השנים. עשתה האשה רצון בעלה אולם בדרך ליריד איבדה את המעות, וכל מאמציה למוצאם עלו בתוהו, כי איש מעוברי אורח לא ראה את צרור כספה, אך היא לא התייאשה והמשיכה לברר אצל כל אחד ואחד אם ראה את אבדתה, עד שאחד מן השוק ענה לה שהוא מצא את הכסף, ומכל מקום אינו מוכן להחזירו לה, שהרי כך נפסק להלכה (ח"מ רסב יא) 'המוצא מעות מפוזרים הרי אלו שלו', וכיון שמצד הדין אינו חייב להכריז, והוא 'נצרך' גדול, לכן ברצונו להתנהג כפי שורת הדין.

האשה לא ידעה את נפשה מרוב צער והזמינה את האיש להתדיין בפני המרא דאתרא הגאון רבי יצחק אלחנן ספעקטור זצ"ל, הרב שמע את טענות שני הצדדים, ופסק שעל המוצא להחזיר האבידה, ואף ש'המוצא מעות מפוזרות הרי אלו שלו' - מפני שהבעלים מתייאשים מהם, מכל מקום אין זה אלא כשה'בעלים' אבדו את כספם, דאז אנו כ'מאה עדים' שהבעלים מתייאשים מהם, אבל כאן הרי 'בעל המעות' הוא בעל האשה ולא האשה בעצמה, ואין יאוושה נחשב כ'יאוש כלל וכלל'. (שהרי בעלה לא ידע מן האבידה ועדיין לא נתייאש) א"כ מן הדין עליו להשיב את האבידה. ובכך רמז לו החזו"א, שאין ה'עוה"ז' שלנו כלל, ואיננו כאן אלא שלוחיו של מקום - לעשות שליחותינו בזה העולם, ואין ביד השליח להתייאש...

יא. דבר המעשה איתא ב'מדרש שוחר טוב' (על תהלים) כתיב 'את הכל עשה יפה בעתו' (קהלת ג יא), אמר דוד לפני הקב"ה כל מה שעשית בעולמך 'יפה' עשית, אבל השטות שבראת - מה הנאה יש לך, כשאדם מהלך בשוק ומקרע את בגדיו והתינוקות רצין אחריו והעם משחקין ממנו - וכי זה נאה לפניך, אמר לו הקב"ה, על השטות אתה קורא תגר, חייך שתצטער ותתפלל עליה עד שאתננה לך. לא עבר מעט, עד שהלך דוד אצל אכיש מלך גת, והיה שם בסכנה גדולה מאד, כי ראהו שומר ראשו של אכיש, ושומר זה היה אחיו של גלית - שהרגו דוד, ועדיין לא נסתפג דמו של גלית, ובא השומר אל אכיש ופיתתהו בדברים שיתן לו הרשות להרוג את דוד, התחיל דוד מבקש ומתפלל ואומר - רבונו של עולם ענני בשעה הזאת, אמר לו הקב"ה - מה אתה מבקש, אמר לו דוד, תן לי מאותו השטות שבראת... עשה עצמו כשוטה, והיה כותב על הדלתות - אכיש מלך גת חייב לי מאה רבוא ואשתו חמשים רבוא, ובתו של אכיש היתה היא ואמה שוטות, והיו צועקות ומשטות מבפנים (בתוך ארמון המלוכה) ודוד היה צועק

בסכנת מוות, וביקש מבורא עולם שיכניס בו רוח שיגעון, והיה זועק ומשתטה מחוץ לארמון המלוכה עד שציווה אכיש להרחיקו, וניצל ממוות לחיים (עין במדרש שוחר טוב' המובא כאן בהערה). באותה שעה - בשנותו את מעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך וראה שמהשיגעון שנראה כדבר רע - מזה באה

לו הישועה, על כן אברכה את ה' 'בכל עת, תמיד' תהילתו בפי, עד עתה סברתי כי רק ב'עתים לטובה' יש להודות לה', אך ב'עתים לרעה' מה שבח יש בו לה' יתב"ש, עתה לאחר שראיתי כי ממנו היתה ישועתי אני מאמין כי כל הקורות אותי - טובה הם ואברכה את ה' עליהם י.

ומשטה מבחוץ, אמר להם אכיש לעבדיו וכי חסר משוגעים אנכי - כי הבאתם את זה להשתגע עלי, באותה שעה שמח דוד שיצא לו השטות, ומתוך שמחה זו עשה את השירה הזאת באלפא ביתא - דכתיב אברכה את ה' בכל עת - בעת השמחה ובעת השטות.

יב. ופעמים שהרעה באה לאדם מעט מזעיר, אך ורק בכדי שיתעורר להרים ראשו כלפי מעלה - להביט אל אביו שבשמים, לזכור את בוראו היושב בשמים ומצפה לו שיקיים את מצוותיו ויעשה רצונו בלבב שלם. וכבר אמרו המושלים משל לאחד שישב במרומי בנין גבוה, והיה חפץ שעוברי האורח ברחובה של עיר יביטו עליו ויראוהו, החל משליך ממעלה למטה שטרות ומטבעות כסף לרוב, והנה רואה הוא האיך שכל עובר ושב בראותו מטבעות וממון ממלא כיסיו מהם וממשיך הלאה בדרכו, ואין איש שם על לב לחשוב 'כסף ברחובה של עיר מנלן', ומכיוון שחפץ היה שעיני הכל יביטו עליו - החל משליך אבנים לרחובה של עיר, או אז נשאו כל העוברים את עיניהם כלפי מעלה - בזעם, לראות מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו להשליך אבנים על עוברי אורח שלא הרעו לו מאומה, זעק הלה לעברם - כל חפצי ומגמתי היה שתביטו עלי, אילו היה בכם דעת ותבונה, הייתם מביטים בעת זריקת המעות ולא הוצרכתם לקבל על ראשכם מטר אבנים. והנמשל פשוט, הקב"ה משפיע על באי עולם כל טוב, וכל רצונו כביכול שבריותיו יכירו וידעו אותו - דע את אלוקי אביך ועבדהו (דה"א, כח ט), אך אם אינם עומדים להתבונן - מנין בא להם כל השפע, לידע שהוא הנותן לך כח לעשות חיל (דברים ח יח) - והכל אינו אלא מתנת אבינו שבשמים... אזי מן ההכרח להשליך עליהם אבנים - צרות וכדו', בכדי שיעמדו ממרוצת חייהם להתבונן כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אמנם לו חכמו ישכילו מאז והלאה להביט כלפי מעלה, מיד תפסק מעליהם מידת הדין, ויריק עליהם הבורא שפע רב וכל מיני ישועות.

ידוע שהרה"ק ה'אביר יעקב' מסאדיגורא זי"ע (דר אחר המלחמה בארה"ק בעיר תל אביב. הרה"ק היבית ישראל זי"ע אמר בעת ה'הלויה' שלו, אילו היה לרבי מסאדיגורא מניין של חסידים אף אני נמנה ביניהם) היה נוהג בשנות מגוריו בארץ הקודש לטאטא ולנקות את הרחוב בסמוך לביתו, פעם הסביר את מנהגו - שבימי ה'מלחמה' (בשנת תרצ"צ) הכריחוהו הרשעים ימ"ש לנקות בכל יום ויום את רחובות העיר ווינא, וקיבל על עצמו שכאשר ינצל מציפורני הרשעים ויזכה לעלות לארץ הקודש, ינקה תחת רחובות הללו את רחובות ארץ ישראל.

לימים סיפר ה'אביר יעקב' שמדי יום בעת שניקה את הרחוב, היה אומר להקב"ה, הנה אני שלך, ואף רשע זה העומד על גבי שלך הוא, כמו כן הבעז"ם (מטאטא) אשר בידי שלך הוא, ולא עוד אלא שאף הקרקע אשר הנני מנקה שלך היא, נמצא שאיש אשר שלך ציוה עלי שאני שלך לקחת בידי מטאטא שלך ולנקות עולמך שלך - על כן אעשה זאת בשמחה רבה ועצומה (אלא שהמחשבה אודות 'מה יאמרו הגוים' הטרידתו), ומחשבות אלו נתנו בו רוח חיים להחזיק עצמו בתוך ים הקשיים והבזיונות, ולדידן נלמד מהמעשה, לקנות בנפשינו מידה זו - לראות את הקב"ה בכל צעד ושעל בחיינו וכך נזכה לחיים של ברכה. כעין זה היה הגה"ק החפץ חיים' זי"ע ממשיל את עניין האמונה והביטחון לחולה שהוצרך לקחת 'סממני רפואה' והיתה הרפואה מרה עד מאד, ולא היה יכול החולה להכניסה לפיו מרוב מרירות, מה עשה הרופא

- א'לוף ד'ל ר'ש. יש שרמזו בדבריו אלו שהקב"ה משרה שכינתו בחודש הזה אף אצל הפשוטים והפחותים - ה'דלים והרשים' ברוחניות, ומעם הדבר כי חודש זה שייך לכל 'יהודי' יהיה מי שיהיה, כמו"ש במגילת אסתר 'כי הגידו לו אשר הוא יהודי'. וכך נאמר שם שוב ושוב מרדכי היהודי ולא מרדכי הצדיק - להורות לנו כי עיקר החשיבות היא עצם היותו יהודי (והרי ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, סנהדרין מד.).

והסבר הדבר, כי חודש זה זמן מחיית עמלק הוא, ועמלק נטפל ל'נחשלים' שהענן פולטם (תנחומא דברים תצא י, הובא ברש"י כה יח) לייאשם ולומר להם 'אבד סבדך ותחלתך מה' - ובוזה רוצה הוא להפילם לגמרי, אבל אנו מצווים 'מחה תמחה את זכר עמלק' - לזעוק בקול גדול ש'כל' יהודי יקר הוא אצל אביו שבשמים, ובידו להתקרב אליו מהיכן שהוא נמצא.

והזמן גרמא להתחזק, שבת 'חזק' (שאומרים בשבת לאחר קריאת התורה בסיום ה'חומש') - 'חזק חזק ונתחזק' (לבוש תרס"ט). וכמו שאמר הרה"ק רבי זאב מז'אבריו זי"ע בשם הרה"ק רבי אהרן ממשערנאביל זי"ע שאם האדם מתחזק פעם אחר פעם ואינו מתייאש, יזכה שנתחזק - שהקב"ה מסייע בידו ויחזקנו מן השמים (צרוור החיים מערכה י עב).

מרבים בשמחה - רמזי השמחה במהותו של אדר השני

עומדים אנו בפתחו של אדר השני, הנה כתב הטור (או"ח תיז) בשם אחיו הרב יהודה, די"ב חדשי השנה הם כנגד שנים עשר שבטוי יהו. ומבאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (פר' שקלים) דחודש אדר הוא כנגד יוסף הצדיק (כי מזל אדר 'דגים', ויוסף כתיב בראשית מח מזו וידגו לרוב בקרב הארץ),

ובהא גופא טעו בני ישראל בעשיית העגל, שהנה כתב רש"י (שמות לב א) 'כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים (היינו) ארבעים יום ולילו עמו, (והרי) יום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בו' בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, וכלומר, שבני ישראל לא ידעו שקבלת התורה באה על ידי ההתחזקות בזמן 'לילה', שצריך להיות תחילה 'זיהי ערב' ורק לבסוף 'זיהי בוקר', אלא דימו לחשוב שזמן הכושר הוא בזמן הארה והשגה כשכל השערים פתוחים בעדו ובבחי' יומם. ואכן לבסוף כאשר 'בא השמן וערבב את העולם, והראה דמות השך ואפלה וערבוביא לומר ודאי מת משה לכך בא ערבוביא לעולם, לא עמדו בנסיון, כי לא היה בכוחם להתחזק מתוך החושך, עד שטעו לומר מת משה ובקשו לעשות להם אלוהים אחרים אשר ילכו לפניהם.

וציפה ראשיהם - הקב"ה יושב ומצפה שלכל הפחות יתחיל בעבודתו

בפרשתן (שמות לח כח) 'וצפה ראשיהם וחשק אותם', ופירש הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (פקודי, ד"ה אי נמי י"ל) שהקב"ה יושב ומצפה שהאדם יתחיל בעבודתו, כמו שפירש ברש"י (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, אם עתה תקבלו יערב לכם מכאן ואילך - שכל התחלות קשות', וזהו 'וצפה', שהקב"ה מצפה ומייחל מהאדם רק את הראשית וכשיתחיל יגמור ה' בעדו, לתת לו חשק והתלהבות דקדושה, וזהו 'וחישק אותם', כי מכאן ואילך יערב לכם.

ואין איש מבני ישראל שיאמר לא אלי הדברים אמורים, כי רמז מצאנו בדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם זי"ע ש'ראשי תיבות' של תיבת אדר

עטף את הרפואות במעטה רך (קפסולה) בכדי שלא ירגיש את המרירות שבה, כך 'הבוטח בה' חסד יסובבנו' (תהילים לב ט), הביטחון הוא המסובב את כל מיני המרירות המתרגשים ובאים על האדם, להמתיק לו את כל ייסוריו.

באר הפרשה - פקודי

הגדול - אינו מקנא בקטן ולא כלום, ולאידך, הקטן - אינו מתנאה על הגדול, אכן, על כגון אלו נאמר, 'בך יברך ישראל' להיות כאפרים וכמנשה באחדות הגמורה, ללא גאווה וללא קנאה".

ואולי יש לומר שלכן אמרו חז"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' - שהרי הקנאה והגאווה הם מהרסים ומאבדים את ה'שמחה' מהאדם, כי כאשר אינו מסתפק במה שיש לו היאך ישמח, אבל בחדשים הללו שיש בהם 'סגולה' וכוח להיפטר מהגאווה והקנאה היות והחדשים מכוונים כנגד 'מנשה ואפרים' - אכן, כאשר יסיר מאתו כל קנאה וגאווה ישמח ויעוז במתת גורלו ויהיה מה'מרכים בשמחה'".

וגם נמשלו לדגים שלא שולטת בהם עין הרע), ומטעם זה רק חודש אדר מתעבר ולא חודש אחר, כנגד שני שבטים של יוסף - מנשה ואפרים. יש שהוסיפו (שם מה, ח-ט) 'בני הם אשר נתן לי אלקים בזה', זה בנימטריא י"ב, ורימו שבנוי כלולים בחודש י"ב בשנה. (ועיי' בפרי צדיק' להרה"ק רבי צדוק זי"ע ר"ח אדר ראשון).

והנה, ידועים דברי הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע בספרו 'אגרא דכלה' (פרשת ויחי) בפסוק (בראשית מה כ) 'ישימך אלקים כאפרים וכמנשה' שמעלה מיוחדת מצינו גבי אפרים ומנשה - שיעקב אבינו העמיד לפניו שני אחים - והראה לעין כל שהוא מחשיב את הקטן יתר על הגדול, והנה

יג. ולמדרגה זו הגיעו ע"י אמונתם האיתנה, וז"ל (האגרא דכלה). הנה ידוע כל התורה כלולה בעשרת הדברות, ועשרת הדברות כלולים בדיבור האחרון - לא תחמוד. והיינו להתרצות בגזירותיו יתברך אשר מנע ממנו הטוב ההוא הניתן לחברו, ולחשוב כי הוא ית' הוא לבדו היודע (מהו) הטוב והנאות (הראוי) לכל אדם, ולא יקנא את חברו... והוא כאשר ישפיע השי"ת טובה אל האדם, לא יבקש בזה תאוה וכבוד ויבוא להתגאות על חברו בזאת הטובה, רק אדרבה יכנע לפני בוראו ויחשוב כי הוא מצד החסד מבוראו עליו... על כן בירכם 'בך יברך ישראל' כאפרים - מבלי גאות, ומנשה - מבלי קנאה על טובת חברו, עכ"ל.

והיינו שבאמונתו יכיר שטובת חברו איננה 'על חשבוננו' כלל. ומה שיש לו יותר על חברו אינו אלא על פי ה'. וכך הסביר זאת גם בספרו 'דרך פיקודך' (מצוות ל"ת, ל"ח, חלק המחשבה אות ב) וז"ל. כי אם היה מאמין בזה (בהשגחת הבורא ובידיעתו) למה יתאוה, והלא תראה שלא יתאוה האדם שיהיה לו ד' רגלים כבהמה, (ומדוע) - כי אין זה מגדר האדם... כן הוא הענין בהתאוות האדם למה שיש ביד חברו ואינו שלו יש חסרון באמונתו בזה, אינו מאמין שהבורא כל בראו בחכמה, ומזמין לו הטוב הנאות (הראוי) לו, והשאר שאינם בידו אינם טובים לו. והבן הענין, עכ"ל.

יד. נודע מה שאמר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע ששלושה דברים יש ללמוד מן התינוק, א, שהתינוק תמיד עסוק, ב, שכאשר רוצה דבר מה הרי הוא בוכה עד שמשיג מבוקשו, ג, בעת שמקבל חפצו הרי הוא מתמלא בשמחה. ועלינו להתבונן בדבריו, כי בשלמא מה שהתינוק עסוק תמיד יש בו כדי ללמדנו שלא יבזז האדם את זמנו לריק, כמו כן מה שהתינוק בוכה מלמדנו שתמיד יתפלל ויבקש, לא ירפה ולא יתייאש עד שתתמלא שאלתו. אך לכאורה מה בא ללמדנו בכך שהתינוק שמח לאחר שקיבל מבוקשו, והרי כל איש נוהג כן ומהו החידוש בדבר שיש ללמוד מן התינוק. ונראה לבאר דברי חכמים וחדושותם, שיש כאן מוסר השכל גדול, דהנה האיש שעלה בידו להתעשר עושר רב ולהרוויח אלפי אלפים דינרי זהב אין שמחתו אלא לשעה או לימים מספר, כי אח"כ הרי הוא מתאוה כבר להרבות עושרו, וכמו שאמרו (קה"ר א לד) 'יש לו מנה רוצה מאתים', ולא רק בעניני ממון בלבד כך, אלא בכל עניני עולם הזה כן, ומכיוון שכן, היאך ישמח במה שיש לו, הרי כבר הוא דואג על עתידו מאין יבוא עזרו להשיג מאתיים. וזה ילמד מן התינוק, שהוא בוכה רק עבור דברים שהוא זקוק להם עכשיו, ומשהשיג את מבוקשו ישמח

צהלה ושמחה - מעלת וסגולת השמחה

הנה כשנשאלה אסתר במשתה היין (אסתר ה ו) 'מה שאלתך וינתן לך', השיבה (פסוק ח) 'יבוא המלך... ומחר אעשה כדבר המלך', ולכאורה יפלא מדוע דחתה למחר ולא התחננה מיד על נפשה אחר שאמר לה מה שאלתך וינתן לך, ועוד יש לבאר על מה סמכה בדעתה שלמחר יהא בידה לפעול יותר מאשר תוכל לעשות בו ביום, וביארו צדיקים כי בעת ההיא היה 'ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב' (פסוק ט), וידעה אסתר שבעת 'שמחה' כזאת לא תוכל להפילו ולנצחו, כי לא יאונה כל רע לאיש השרוי במדת השמחה^ט, ועל כן התחכמה והזמינה אותו לבוא למחר אחר ששמחתו תפוג מעט, ואז תצליח להפילו בנקל.

ולימוד גדול הוא לבני ישראל, שאם לאותו רשע הועילה מדת השמחה שלא יוכלו להזיק לו, כ"ש שתועיל מידה זו לבני ישראל עם קודש לבטל מעליהם את כל הצרות והיסורים, וכמו שאמרו צדיקים (דגמ"א בליקוטים, ועוד הרכה מהצדיקים) לרמוז בפסוק (ישעיה נה יב) 'כי בשמחה תצאו', שעל ידי השמחה אפשר להינצל מכל הצרות, ולצאת מאפילה לאור גדול^ט.

ובן פירש ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה ותשלח) בפסוק (אסתר ד ד) 'ותשלח בנגדים להלביש את

מרדכי ולהסיר שקו מעליו, ולא קיבל, וצריך ביאור, וכי מחוסר בנגדים היה מרדכי שחשבה אסתר שצריך לשלוח לו בנגדים - הרי ראתה שבכוונה תחילה התלבש בשק ואפר מה שלא עשה מעולם, וא"כ לא היה לה כי אם לשאלו 'מאי האי' ולא לשלוח בנגדים.

ומבאר ה'תפארת שלמה', שאסתר הבינה מיד שמרדכי שמע איזה בשורה קשה ומרה, ולכן קיבל על עצמו להתענות ולצום כדי לקרוע רוע גזר דינו, אלא שהיא הייתה סבורה שלא זו הדרך, כי אף בעת צרה וצוקה יש להתחזק במדת השמחה, ורק על ידי השמחה אפשר לצאת מכל המצרים. ומרדכי לא קיבל דבריה, וסבר דבעת כזאת צריך להתפלל אל ה' בשברון לב ומתוך מרירות, ונחלקו שניהם במעשה אשר יעשו, אמנם הקב"ה הכריע שהצדק עם אסתר המלכה, וכך סיבכה ההשגחה שיבוא מרדכי לידי מידת השמחה על ידי שהמן ילבישנו בבגדי מלכות ויכריז לפניו 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו', ועי"ז נחלשה המרירות ובא לידי שמחה באתחלתא הנאולה, ובזה קרבה הישועה כהרף עין, ללמדנו שרק על ידי השמחה אפשר להינצל מן הכל"י.

בדברים האלה כתב ה'בן יהוידע' על הגמרא במגילה (טו. ד"ה ורכיב האי) שכאשר הגיע

שמחה שלימה, כי אין בו דעת להשתוקק ולדאוג על העתיד. והנה כדי לזכות לשמחה אמיתית אי אפשר כי אם מתוך אמונה בבורא כל עולמים, כי הבוטח בה' חסד יסובבנו, ולא יתן עיניו בדבר שאינו שלו, שהרי יש לו אב רחום הדואג ונותן לו צרכיו כדי צורכו לא פחות ולא יותר.

טו. וכך אומרים בשם הרה"ק מקארלין זי"ע שאם יהודי מתהלך בשמחה מעצם הדבר שהוא יהודי, ערב אני לו שלא יאונה לו שום רע לא בגשמיות ולא ברוחניות (מאמר מרדכי).

טז. איתא בגמרא (עירובין נד.) 'האי עלמא כבי הילולא דמיא', יש שביארו ש'שכר מצוה בהאי עלמא' תלוי עד כמה מתדמה האדם ל'בי הילולא', כי בדרך כלל 'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' (עירובין כב.), מכל מקום אם יעשה עצמו 'כבי הילולא' - שיתנהג במידת ה'שמחה', יזכה לקבל שכר גם ב'האי עלמא'.

יז. על השמחה להיות 'שמחה' באמת, ולא רק תחת 'עול כבד' שהוא מחויב לשמוח בימים אלו כי אין שמחתו שמחה, וכמו שמספרים בדרך הלצה, שפעם היה עני ואביון שהיה נאנח תמיד על מצבו הדחוק ועל החובות הרבים התלויים בצווארו, פעם הוכיחו צדיק אחד מדוע אינו בשמחה תמיד, והלא צריך האדם לעבוד את ה' בשמחה, ויהי כשמוע כן העני נאנח שוב כדרכו ואמר אוי, נתחייבתי בעוד

נבאה מי ישאנה, וז"ל. השמחה באה על ידי הרוח. וזהו רוח איש כשהאיש תמיד בשמחה, הוא יכלכל מחלהו, אף שתבוא עליו מחלה חס ושלום, יכלכל מחלהו בשמחתו ויבטלנה, עכ"ל, ואם כי דבריו לענין חולי, מ"מ נלמד מכך לכל צרה וצוקה הן ברוחניות¹ הן בגשמיות ש'בשמחתו יבטלנה'².

מזל אדר דגים - לימודי אמונה ובטחון מהדגים

איתא ב'מדרש' (פנים אחרים נוסח א פרשה א) שכאשר הפיל המן את הפור זה הגורל ועלה לו 'חודש אדר' שמזלו דגים, 'שמח המן הרשע בלבו ואמר, כשם שדגים נבלעים כך שונאי ישראל נבלעים בידי, יצתה בת קול ואמרה - רשע, דגים שאמרת פעמים בולעין ופעמים נבלעים, והמן הרשע נבלע ושורפין אותו ואת בניו כניהנם בכל שנה ושנה'. ודבריהם סתומים ואומרים דרשני.

ולבאר הדברים, יש לנו להתבונן מעט בתהליכות הדגים ללמוד מהם איזה מילי מעלייתא בענין אמונה ובטחון בבורא עולם מה שגילה לנו

המן להביא את הלבוש ואת הסוס למרדכי, 'נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא, אתא המן וייתב ליה קמייהו, ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה' (מרדכי נעמד אז להתפלל, והמן המתין לו עד שיסיים את תפלתו), ולבאורה יפלא על רשע מרושע זה, על מה ולמה המתין לו ולא הפריע לו באמצע תפלתו לקיים 'גזירת מלך' תיכף ומיד, ומבאר ה'בן יהודע' שבדווקא המתין ולא בישר לו בשורה טובה זו בשעת התפלה, כי ידע שהתפלה מתוך עצבון אינה מתקבלת וחשב שוודאי מתפלל כעת בעצבון, על כן אמר - מוטב לא אפסיקנו, כי אם אפסיקנו וודאי יחזור להתפלל שנית מתוך שמחה, ותפילה מתוך שמחה בוקעת רקיעים ואין שום מחיצה ומכדיל שיעכב בעדה מלהגיע עד לבסא הכבודי³.

ועל ידי השמחה בטוב לבב - הבאה לו מתוך אמונתו בפנימיות הלב יצא מכל צרותיו ומצוקותיו, וכביאורו של הגר"א זי"ע (למשלי) על הכתוב (משלי יח יד) רוח איש יכלכל מחלהו ורוח

'חוב' עכשיו... וכי לא די לי ב'חובות' שיש לי עד היום... פשיטא שזו איננה שמחה מעומק הלב כראוי. כתב בנו של הרה"ק רבי משמלויא זי"ע, וז"ל (בתולדות רבינו בהקדמה ל'אבן שלמה') זכורני שאמר לי לפני חתונתי, שמע בני מיום עמדי על דעתי לא הי' לי אף יום מנוחה אחד, והלא אתה יודע מה שעבר עלי בימי חלדי, ואעפ"כ האם ראיתי פעם ח"ו בעצבות, לא, כי תמיד הייתי בשמחה, זכור בני ואל תשכח דברי אל.

יח. אל הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע באו שנים יחדיו, אחד היה רב וגדול בישראל אלא שלא נהג במידת השמחה... ומשנהו יהודי פשוט ביותר אבל שרוי בשמחה, והרה"ק קירב את השני יותר מן הראשון... והיה הדבר לפלא בעיני סובביו, נענה אליהם הרה"ק ואמר 'וואס זאל'ן מיר טוהן, מיר האבען ליב א פריילאכען, אפילו...' (מה אעשה והנני אוהב יהודי השמח אפילו שאינו כאותו גדול...).

יט. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לרמז בשיגרא דלישנא, שכן בשפת האידיש יש לתיבת 'אויף-געראמט' שני פירושים, א. שהאדם שרוי במצב מרום ובשמחה. ב. שהמקום נקי מכל לכלוך וזוהמא, לומר לך כי זה תלוי בזה, השרוי בשמחה מוחו נקי מכל מחשבות אוון ושטות...

כ. הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע אמר שיותר יכולים לפעול בתפלה בשמחה ממה שיכולים לפעול בבכיה, ומעשה שהיה בעת שהיה בדאנציג, שראה שנפל אחד להים, וכמעט שנטבע שם, אמר לו הרב הנ"ל בלשון אשכנז 'גריס מיר דעם לוינתן' (דרוש בשמי בשלום הלויתן), ואח"כ עזר לו ה' שאחז בדף אחד וניצל, וביאר הרה"ק פישר מעשיו, כי בחור זה לרוב חרדתו ופחדו נתיימש לגמרי מעצמו ולא היה בידו מוח לחשוב מחשבות היאך ובמה להינצל, ורק ע"י המילתא דבדיחותא נתרחב לבו במעט שמחה, וכבר העלה בראשו כמה עצות האיך להינצל (אור ישרים הערה לט, נפלאות חדשות - ליקוטים).

ועוצם ידו - כי 'גדלו המלך ונשאו מעל כל השרים' (אסתר ה יא), וככל היוצא מפיו כן יעשו, ולפי ראות עיניו לא ראה מי שיוכל לעמוד כנגדו ולעכב בעדו מלבלוע את בני ישראל, 'צתה בת קול ואמרה' - התבונן נא בתהלוכות הדגים ומהם תלמד שאין כל שמירה והצלחה בידי בשר ודם בלתי סיוע עליון, וכשם ששמירת הדגים על עצמם לברוח מן הסכנה אינה מועילה להם, כי אדרבה משם יבלעו, כך ממש תהפוך אתה להיות כדג הנבלע אחר שהגך סומך על כוחות עצמך, מה שאין כן בני ישראל יסמכו על ה' ויהיו מן הבולעים, כאשר יבינו שכלו כל הקיצין ואין מי שיצילם יבטחו בהש"ת, ואז יזכו לישועה גדולה.

ואכן כך הווה, שאסתר הזמינה את המן צורר היהודים אל המשתה עמה ועם המלך, וחשבו בני ישראל שכבר אין להם 'אחות בבית המלך' (מגילה טו:), ואין להם על מי לסמוך רק על אביהם שבשמים, וגם הבינו שאף תשלומי שוחד לא יועילו להם שהרי דחה אחשוורוש את 'עשרת אלפים ככר כסף' שהציע לו המן, לבן שמו כל מבטחם רק בה', ושפכו לבם בתפלה ובתחנונים, וזה גרם להמן שיהיה 'מן הנבלעים', כי הבוטח בה' חסד יסובבנו, להנצל מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה.

יהי רצון - הכל צריכין לתפילה והכל נענין בתפילה גדול כוחם של ישראל בתפילה בכל ימות השנה, וביותר ב'חודש אדר' הדברים אמורים, כי איתא ב'מאור ושמש' (שקלים, כביאר דברי הגמרא

הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע, כי המתבונן יראה כי טבעם של הדגים שהגדולים רודפים אחר הדגים הקטנים לבולעם, אמנם, כשנבוא לקרוע את עור הדג נראה דבר פלא שהדג הנבלע מונח ראשו לצד זנבו של גדול, נמצינו למדים, שהגדול בלעו מצד ראשו ולא מצד זנבו - מקום ששם רדף אחריו, וע"כ שלא בלע את הדג שרדף אחריו, אלא דג אחר נודמן לו. ומכאן נלמד פרק במידת הביטחון, שלא הרדיפה אחר המאכל הביאתו אל מאכלו, אלא הקב"ה הזמין לו את הדג המוכן לו מן השמים למאכלו. ללמדנו שלא ההשתדלות לפרנסה תביא הפרנסה, אלא הכל מיד הקב"ה השולח לאדם מזונותיו כרצונו - פעמים בדבר שהשתדל בו האדם, ופעמים ממקום אחר^{כא}.

ע"כ למדנו מהדג ה'רודף', אלא שיש לנו גם ללמוד מן 'הדג הנרדף והניצוד', שהרי הדג הקטן אינו דואג שיבלע ע"י שונאיו דרך ראשו, כי חושב הוא - הרי עיני פקוחות תמיד לשמור על עצמי מכל מזיק [כידוע שאין לדגים עפעפיים על עיניהם], ורק מאחוריו - מקום שאין בידו לראות את הנעשה יסמוך על הקב"ה שיצילו מאויביו שלא יבלעו אותו דרך שם, 'ולמעשה' חזינן שאין לך דג הבולע את חבירו דרך זנבו כאמור, וההסבר, כי שם משמרו הבורא, ורק מלפניו שחושב שסגיו לו בשמירת עצמו - משם יבלעוהו, ללמדנו שהבוטח על כוחות עצמו לא יצליח בדרכיו, ואילו הבוטח בה' חסד יסובבנו וישכונ לבטח.

ולאמור יובנו דברי המדרש על נכון, כי 'המן הרשע' בופר גדול היה, וסמך על כוחו

כא. וביותר עומק נראה, כי כל זה לטובתו, כי אם היה הדג הגדול בולע את טרפו אשר רדף אחריו - דרך זנבו, הרי היה נחנק בעת אכילתו, על ידי הקשקשים שהיו ננעצים בין שיניו וחונקים אותו. וללמדנו, שלא תפול רוחנו בקרבנו כאשר יראה לנו שאין סימן ברכה בעמלינו, כי כדוגמת אותו דג שרודף בכל כוחו אחר הדג הקטן, ובעיניו נדמה לו שאין עבורו טובה גדולה מבליעת דג זה דרך זנבו, אך האמת הוא שאין לו מזיק גדול מזה, וכיון שרחמי ה' על כל מעשיו על כן הוא מצילו מן הפורענות ונותן לו מזונו ממקום אחר, כן נמי עלינו להאמין שהקב"ה ממציא לנו פרנסתנו בדרך שהיא טובה גמורה עבורינו.

זכרונה לפניו, עוד הוצרכה לתפילה, כאומרו וישמע אליה... והיינו שאף לאחר שגזר עליה השי"ת שתלך, עוד היה עליה להתפלל שיבוא שפע זה אליה.

ב' הוכחות ליסוד זה הוכיח הרה"ק רבי צדוק (צדקת הצדיק אות סו) א. מאליהו הנביא שהשי"ת הבטיחו (מלכים א יח א) ויהי ימים רבים ודבר ה' אל אליהו בשנה השלישית לאמר לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה, ואעפ"כ הוצרך להתפלל על כך כמו שנא' (בפסוק מב) ואליהו עלה אל ראש הכרמל ויגהר ארצה וישם פניו בין ברכיו, וברש"י, להתפלל על הגשמים. ב. ממעשים בכל יום שאף שבראש השנה כבר נגזר על כל אחד ואחד השפע לכל השנה, עדיין אנו שופכין לפניו שיח בכל יום שיגיע השפע אלינו.

ומעתה הרווחנו תשובה לרבים המקשים הרי 'כל ארחות ה' חסד', ואיתא ב'שפת אמת' (אחרי תרג"ד ד"ה במדרש) 'והכל הוא כפי הטוב ונצרך לו על צד היותר טוב מכל הטובות שבעולם', אם כן מה מקום לתפילה, והלא כל הנהגת ה' כבר עתה היא לטובה. אכן, עפ"י האמור יבואר, שפעמים וכבר הוכנו עבורו טובה ללא גבול אלא שצריך להתפלל על כך, וככה התפילה להחיש ישועה ולקרב את הטוב המיועד עבורו.

ובעין מה שפירש הרה"ק מרוזין זי"ע מה שנאמר (שמות לג יט) 'וחנותי את אשר אחון', שעל ידי התפילה חנותי עתה את אשר אמרתי לחון לאחר זמן. והיינו שב'דרך כלל' כל הנהגת ה' היא להביא את האדם לאיזה 'טובה' - אך על ידי

סנהדרין יח, וחד אמר אם קידום תקיף לחדא יהיה, וז"ל (בשינוי) אף אם יתגברו הגבורות - כמו רוח קדים שהיא עזה שברוחות... בהבל פיהם של בני ישראל הן בתורה הן בתפלה יתגברו על הגבורות. ויתבטלו הדינים במאמר פיהם בעלמא. אפילו בלא יחודים וכוונות גדולות - דין הוא אדר, שבאדר יש כח גדול לישראל, שאפילו בהבל פיהם בלבד ימתקו כל הדינים והגבורות והרוחות רעות שלא ישלמו כלל וכלל בעולם.

בפרשתן (לט מג) 'וירא משה את כל המלאכה והגה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה', וברש"י 'אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, והם אומרים ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו' (ספרי קמג), וקשה, מדוע היה זקוק לתפילה זו, והלא כל עשיית המשכן עבור זה היה, וכבר הובטחו מפי הגבורה (שמות כה ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', נמצא שכל עיקר ומטרת בנין המשכן וכליו היה כדי שתשרה שכינה במעשה ידינו, ומדוע הוצרך משה רבינו לברכם על כך (עיי' ספר חסידים תת"כ). ומכאן הוכיחו צדיקים שאין שפע בא לעולם בלא תפילה, ולכן, הגם שעשו את המשכן בכל פרטיו ודקדוקיו לא תשרה השכינה במעשה ידיהם אם לא יתפללו ויבקשו על כך תחילה. ואף אם רצון השי"ת להשפיע מטובו לבריותיו עדיין צריך לאיתערותא דלתתא על ידי שיעמדו בתפילה.

ובן כתב ה'אור החיים' הק' בפסוק (בראשית ל כב) 'ויזכור אלוקים את רחל וישמע אליה אלוקים ויפתח את רחמה', 'מגיד הכתוב כי הגם שעלה

כב. משל למה הדבר דומה לאדם שקיבל הודעה מבית הדואר שנשלח עבורו סכום גדול של מעות, שלעולם לא יהיו המעות בידו עד שיגש לשם ליטול את המעות...

וכבר אמרו להמשיל את הדבר לנהוג בעולם הזה, שאף העשיר הגדול ביותר אשר לו ריבי רבבות דאלער (דולה) בבאנק, אינו יכול להוציא משם אף לא פרוטה אחת כי אם על ידי טשעק (צ"ק) וכדו', כך נמי בשמים ממעל יש כביכול באנק של כל מיני ברכה ושפע, אך להוציא משם שפע ברכה על האי עלמא - אי אפשר כי אם על ידי טשעק והוא 'התפילה'.

נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא דוד המלך ע"ה תקן מאה ברכות דכתיב (שמואל ב' כג א) 'הקם עָלְךָ עֵל' 'על' בנימטריא ק' הוי, כי בכל יום היו מתים ק' נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל ק' ברכות¹³.

והנה אף שצריך להיזהר בכל מאה הברכות, אך כבר כתב רבינו תם בספר הישר (שער י"ג) 'וטוב לו המעט התמידי מן הרב אשר לא יעמוד'. על כן יקבל כל אחד על עצמו להתחזק בכמה ברכות בכל יום אשר יוציאם מפיו בקדושה ובטהרה מתוך כוונת הלב, וקבלה זו תהיה אצלו כחוק בל יעבור וכיתד בל תימוט, שתמיד יקפיד וישמור על קבלה זו ועד מסירות נפש. ואם יעשה כן תהא קבלה טובה זו אצלו להזכירו מה חובתו בעולמו והאמונה בה' ובהשגחתו הפרטית שהוא 'מלך העולם'.

וסגולתה נמי ליראת שמים, כביאורו של הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (פר' עקב) כי שני דרשות מצינו בחז"ל על זה הפסוק (דברים י יב)

התפילה בוא יבוא האדם מיד אל הטובה והברכה, מבלי שיצטרך לעבור את כל המהלך וכברת הדרך עד הניעו אל הטובה¹⁴.

מאת אדנים - מאה ברכות כיסוד בחיי היהודי

בפרשתן (לט כו) 'מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן'. כתב הבעל הטורים 'וכנגדם תקנו מאה ברכות בכל יום', שמאה ברכות הם כנגד מאת אדני המשכן, עכ"ל. ומצאנו בדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם פקודי), וז"ל. מאת אדנים הוצרכו למשכן, כמו"כ מאה ברכות צריך האדם לברך בכל יום (מנחות מג:): וכמו שהאדנים היו היסודות של המשכן כן הברכות הם היסוד של קדושת ישראל, של קדושת כל יהודי ויהודי.

עוד כתב 'אדן' מלשון אדנות, שע"י הברכה מעידים שהש"ת הוא אדון על כל הבריאה, ומאת הברכות הינם מאת האדנים למשכן של כל איש ישראל, עכ"ל.

ומקור תקנת מאה ברכות הייתה לשמירה על בני ישראל, כדכתב הטור (ס' מו) בשם רב

כג. וכך פירשו את דברי הגמ' (ברכות ו:): שהתפילה היא 'דברים העומדים ברומו של עולם', דפעמים רוצה אדם לעבור מהכא להתם והדרך מלאה מכשולים ומהמורות, מה יעשה, יעלה על גבי 'מטוס' (עראפלא"ן), יתעלה מעל כל המכשולות ויגיע למחוז חפצו לחיים ולשלום, כך ע"י התפילה מתעלה מעל כל המכשולות בדרכו לישועתו.

כד. הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל ביאר זאת באופן נפלא בדרך משל לאחד שעשה לרעהו רעה, וברצונו להפיס דעתו - שלא ישיב לו כגמולו, מה יעשה, ילך וידבר עמו, ואף יכבדנו, וכן יוסיף לעשות פעמים רבות במשך היום, וכך לא יעלה בידו לגמול לרעהו, כיון שניסה לרצותו כל כך הרבה פעמים. על דרך זה, בשעה שראה דוד שמאה נפשות מתים בכל יום, תיקן מאה ברכות, שיאמרו ישראל בכל עת ברוך אתה ה' וירצוהו בפיהם ובלשונם עד שיתרצה הקב"ה וישוב חרון אפו מעלינו.

עוד מצינו בתורתנו של בעל הטורים (דברים ו ז) על הפסוק 'ובשכבך ובקומך' - תגין על הק', לומר כשיעמוד בבוקר יתפלל ק' ברכות וינצל מצ"ח קללות ועוד שתים - 'גם כל חלי וכל מכה' (שם כח סא). ובספרי הראשונים (אור זרוע, אבודרהם ועוד) רימזו ענין זה בלישנא דקרא 'הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'', 'כי כן' בגימטריא מאה, שהמברך מאה ברכות בכל יום יבורך בכל הברכות האמורות לגבר ירא ה'. כמו כן כתב הבעל הטורים על הפסוק (שם ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום' - תגין על הק', רמז לק' ברכות שצריך לברך בכל יום. ויש ללמוד מדבריו שנרמז ענין זה דייקא בפסוק 'ואתם הדבקים', לומר לן, שאמירת ק' ברכות בכל יום היא הדבקות האמיתית בה'.

ענינו וכך יאמר את הברכה בכונת הלב, ויזכור שהוא זוכה לעמוד לפני מלך מלכי המלכים, ולכן נפסק בשו"ע (שם ס"ט) שבשעת הברכה לא יהא מיסב, שהוא דרך גאווה, אלא ישב באימה.

ובמו שכתב ה'יסוד ושורש העבודה' (שער האשמורות פרק ב) 'אהובי נפשי, אחיי ורעי, שימו זאת על לבבכם, לפני מי ולמי תוציא דבריך. ונקוט האי כללא בידך, באיזה ברכה שיהיה, כשיאמר 'ברוך אתה' יצייר במחשבתו כאילו ממש אומר ברכה זו כנגד הבורא ית' ויתעלה לנוכח, כי לשון 'ברוך אתה' מורה על זה, וזה חיוב גדול על כל אדם בכל התפלות ובכל השבחים והודאות, ולא יהא שום דבר יוצא מפיו בעבודת הבורא ית' ויתעלה כמצות אנשים מלומדה רח"ל, רק לנוכח הבורא ית' כי מלא כל הארץ כבודו. ומי שאינו מכוון ומצייר במחשבתו כמשמעות הברכה, שאומר נגדו ית' ממש לנוכח, ברור לכל בר שבל שבכמה כוז כאילו לא בידך כלל וענשו גדול, שביטל ברכה שתקנו אנשי כנה"ג, ויגרום העדר הנחת מהבורא ית', כי אף ברכות המצות וברכות הודאות הם תיקונים גדולים בעולמות העליונים הקדושים, עכ"ל¹¹.

ועתה ישראל מה ה' אלוךך שואל מעמך, כי אם ליראה, אל תקרי מה אלא מאה - הם מאה ברכות שאנו מברכים בכל יום, עוד אמרו (ברכות לג:): 'אטו יראה מילתא זוטרתא היא, וביאר הרה"ק, שדרשה אחת משלמת לחברתה, כי אכן המברך ואומר מאה פעמים ביום 'אלוקינו מלך העולם' בכוונה ואופן ראוי, נעשית לגביו 'יראת שמים' מילתא זוטרתא.

ביותר צריך להיזהר בברכות הנהנין, וכמו שכתב הגה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע (שער רוח"ק ח:): שרבו האר"י הק' הזהירו על כך ביותר, כי עיקר השגת רוח הקודש תלוי בדבר זה, כי בכל דבר מאכל מעורב חלק גשמי וחלק רוחני, והחומר העכור שבאדם בא מהחלק הגשמי שבמאכל, וכאשר מברך כדבעי מסתלק החלק הגשמי ונשאר כולו רוחני, וממילא יכול להגיע עד למדרגת רוח הקודש.

בל הברכות שיוציא מפיו יהיו בכוונה ובדעת שלימה, כמו שאמרו (ברכות מז): 'לא יזרוק ברכה מפיו'¹², ונפסק בשו"ע (או"ח קפג יב) 'אסור לברך והוא עוסק במלאכתו', כללא דמילתא, שבעת אמירת הברכה ישב במקום קבוע ויסיח דעתו מכל

כה. מעשה ביהודי פשוט שלפרנסתו עבד בבנק, פעם בהיותו ממחר מאד לדרכו התפלל במרוצה וחסף את תיבות התפילה (ולא דקדק באותיותיה כהוגן), כאשר סיים את תפילתו ניגש אליו הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע והזהירו שלא ילך לעסקיו. משתמה הלה על כך, נענה ה'חפץ חיים' ואמר, הנה אמרו (דרכי משה או"ח סימן נא) 'לא ידלג שום תיבה ולא יבליעם, אלא יוציא מפיו כאילו מונה מעות', וראיתי בתפילתך שדרכך לספור ולמנות מעות במהירות יתירה, והלא בכהאי גוונא ברור שתבוא לידי טעות, על כן עדיף לך שלא ללכת לבנק, כי קרוב אתה לקלקל יותר מאשר לתקן...

כו. מעשה נורא הובא ב'אור זרוע' (סימן מב) וז"ל. 'ואני הכרתי יהודי אחד מוואמ"ש, והיו קורין אותו ר' בונים והיה זקן וקובר מתים, ושמעתי אל נכון ואל האמת, שפעם אחת השכים לבית הכנסת, וראה אדם אחד יושב לפני בית הכנסת ובראשו כתר של עשבים שקורין 'צפל', ונתפחד כסבור שהוא שד, וקראו ואמר לו, וכי אינך פלוני שמת עתה וקברתיך, ואמר לו הן, ואמר לו היאך אתה באותו עולם [היינו בעוה"ב], ואמר לו היטב עד מאד, ואמר לו מה זכויות יש לך, והלא אתה היית אדם כל דהו, ואמר לו, רק באותו זכות שהייתי אומר ברכות בקול נעים בבית הכנסת בזכות זה הביאונו בגן עדן ומכבדין אותי, וזה לך הסימן שאני הוא המדבר אליך, כי תראה בית יד חלוקי שקרוע שקרעת לי כשהלבשתי התכריכין, ושאל לו מה זה שבראשך, וענהו הם עשבים שבגן עדן ששמתי בראשי כדי לבטל ריח רע מעלי של זה

הכבוד וההודו וכל הטוב וכל החכמה וכל היכולת וכל הברכה, ודברי בן אדם וכל מעשהו אם טוב ואם רע לא יוסיף ולא יגרע, על בן צריך אתה להבחין כי באמרנו תמיד בברכות ברוך אתה השם, אין המשמעות לפי הדומה (לאדם), להוסיף ברכה במי שאיננו צריך לשום תוספת חלילה, כי הוא הארון על הכל ועל הברכות, הוא מחדש אותן, וממציאן מאין, ומשפיע מהן שפע רב באשר יהיה שם רצונו הטוב...ידוע הדבר ומפרסם, כי השם ברוך הוא, פועל כל הנמצא וברא האדם והשליטו על הארץ ועל כל אשר בה, וממדותיו ברוך הוא, שהוא רב חסד והוא חפץ בטובת בריותיו, ורוצה להיותן ראויין וזכאין לקבל טובה מאתו, וזה באמת משלמותו ברוך הוא, כי לא יקרא שלם בטובה, רק מי שהוא מיטיב לאחרים זולתו, אין ספק בזה לכל בן דעת. ואחר הסכמה זו שידענו בחיוב מרב שלמות טובו שחפצו להריק עלינו מברכתו, נאמר שענין הברכה שאנו אומרים לפניו איננו, רק הזכרה לעורך נפשנו בדברי פינו כי הוא המברך, ומברך יכלל כל הטובות, ומתוך ההתעוררות הטוב הזה בנפשינו ויחוד מחשבתינו להודות אליו שכל הטובות כלולות בו והוא המלך עליהם לשלחם על כל אשר יחפץ, אנו זוכים במעשה הטוב הזה להמשיך עלינו מברכותיו, ואחר הזכרה והודאה זו לפניו, אנו מבקשים ממנו מה שאנו צריכים, דעת או סליחה לעוונותינו או רפואה או עושר וכל דבר. והיינו, שתכלית כל הברכות היא כדי לעורר השפע והברכה בעולם הזה, והרי הוא מברך ונמצא מתברך, והדברים נפלאים, שכביכול הקב"ה מבקש מן האדם שיברכו אך העיקר שהוא עצמו יזכה לברכה¹¹.

שערי ברכה - הברכות כמפתח לשפע רב

אִתָּא בַּזוּה"ק (ריש פר' לך לך עו): כד בעיא נפשא לנחתא להאי עלמא [כאשר עומדת הנפש לרדת לעולם הזה], אומי לה קוב"ה למיטר פקודי אורייתא, ולמעבד רעותיה [משביעה הקב"ה לשמור מצוות התורה ולעשות רצונו יתב"ש], ומסר לה מאה מפתחאן דברכאן [ומסר לה הקב"ה מאה מפתחות של ברכה], ומאה מפתחות הם מאה ברכות כמנין לך לך.

וחזור הזוה"ק על יסוד זה בריש פרשת עקב (ח"ג רעא). 'ומאן דמברך לקב"ה, אתברך ונטיל חולקיה [מתברך ונטיל חלקו] מאינן ברכאן בקדמיתא דכל עלמא לתתא [מכל אותן ברכות, והוא נעשה כלי מוכשר לקבלם], כיון דשמא דקב"ה מתברך מתמן, נחית ושרא על רישיה חולקאה קדמאה [כשמברך את שם ה' יורד ושורה חלק הברכה על ראשו של המברך], והא אוקימנא דכתיב (לעיל כ כא) 'כל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך', כיון דהיא ברכה אתית ושריה על רישיה מתמן אתפשט בכל עלמא [ואחר ששורה הברכה על ראשו מתפשטת לכל באי עולם] - הרי שעל ידי שבשר ודם מברך את הקב"ה מעורר את השפע לכל העולם כולו בכלל ועל עצמו בפרט וזוכה לשערי ברכה והצלחה, וא"כ מי פתי יזרוק ברכה מפיו ויבטל מעצמו ברכה זו [והלא מדרך העולם לחזר אחרי ברכותיהם של צדיקים להתברך בבני חיי ומזוני, וכאן יש בידו להתברך ממקור הברכה ואנשים מזולתין בזה].

כתב בספר החינוך (מצוה תל), וז"ל. הלא הגדתי לך בני במה שקדם, כי לשם ברוך הוא כל

העולם. כתבתי אני המחבר אלו המעשים, כדי שיראה ירא שמים וישים אל לבו ויאמר שבחותיו של הקב"ה בקול נעים ובכוונה ויזכה לגן עדן. וממעשה זה צריך ללמוד כמה חשוב הוא לברך את הברכות בכוונה ובקול נעים, ואף 'אדם כל דהו' [כלשון ה'אור זרוע'] יכול במנהג טוב זה לזכות לחיי העולם הבא וגן עדן.

כז. לפי זה יש מפרשים מאמרם (ברכות ז.) 'תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר

הענפים הנשואים עמו ודבוקים בו, דהיינו כל הברואים הנמצאים מעלה ומטה, וא"כ דין הוא שכולם מזדעזעים ושיהיה הפורענות נוגע בכולם, ובוה מפרש למה הפליגה תורה בעונש ואמרה 'כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא', מפני שאי אפשר לנקותו 'כי לא ניתן למחילה כלל', מפני שאין הקב"ה סולח ומוחל בדברים שבין אדם לחבירו, 'ולפיכך, זה שנגע בגוף האילן הקדוש וגרם פורענות לכל הענפים דרי מעלה עם דרי מטה, איך ימחול לו הקב"ה, והנמצאים שקבלו הפורענות בעבורו איפה הם שיכול לפייסם, וכי יוכל לילך מקצה השמים ועד קצהו, ומתהום ארעא עד רום רקיע, לפייס את כל הנמצאים שבעליונים ובתחתונים, שהרי נגע בכולם, לכך נאמר 'כי לא ינקה ה'', אין הדבר ביד הקב"ה למחול עוון זה כי לא ניתן למחילה כלל, והדברים מרעידים כל לב.

ובשיוציא מפיו תיבת 'אלוקינו' יעורר שמחה בלבו, שזכה שאדון עולם הוא אלוקיו ומשגיח עליו, הגם שהוא קרוץ מחומר, יסודו מעפר וסופו לעפר, ואילו הקב"ה קדוש ושמו קדוש, ובלשון ה'אור החיים' הקדוש (פרשת ואתחנן) 'שלא בחר להיות אלא אלקך, ובהעיר האדם לבו לפרטים כאלו, תתנתק נפשו ותיתר ממקומה בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב יתעלה, רום תפארת כבודו'. ויתבונן איך קרוץ מחומר כמותו זוכה לומר 'אלוקינו' שה' הוא מלכנו והוא אבינו.

שם ה' אלוקיך - הזהירות בהוצאת שם שמים מפיו כתב בספר דרך פיקודיך (ל"ת ל חלק המחשבה ג) 'בהזכיר האדם את שמו יתברך במקום המצטרך השי"ת הוא לו לעזר ולסעד בכל עניו, דע"י שמותיו יתברך נתהוו כל הנבראים וכל ההיות ממילא בהזכיר את השם ית' פועל הויה חדשה כפי תפלתו המוצרכת לו אז, וזהו שאמר (תהלים צא יד-טו) 'אשגבהו כי ידע שמי, יקראני ואענהו' וכו', עכ"ל. וכלומר שעל ידי אמירת הברכה כתיקונה פועל מציאות חדשה בעולם, ומבאר בזה את הפסוק (תהלים צא יד) 'אשגבהו - כי ידע שמי, שכאשר האדם מזכיר שם שמים בכוונה נעשית הויה חדשה והתחזקות בכל הבריאה, וממילא זוכה לברכה ככתוב (שמות כ כא) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך'.

ויזכור גם שבהזכרת שם הוי"ה ב"ה הרי הוא מעלה ומרומם את כל בריאת שמים וארץ, וכמו שפירש ה'כלי יקר' (פרשת יתרו) את הכתוב (לעיל כ ז) 'לא תשא את שם ה' אלוקיך לשווא'. בהקדם דברי חז"ל (שבועות לט.) שכל העולם נודעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא וגו', ומבאר בזה"ל: 'וטעמו של דבר מבואר בלשון לא תשא שהוא לשון הגבהה, כי דבר זה דומה לנושא האילן ומגביהו, שודאי כל הענפים מזדעזעים עם האילן, כך הנשבע בשמו ית' יען כי כל הנמצאים תלוין בשמו יתברך, והנושא את שמו ית' כאילו נשא והגביה כל

קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל-ל-יה ה' צבאות, שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי ישמעאל בני ברכני, אמרתי לו, יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפני משורת הדין, וצריך להבין תשובת רבי ישמעאל בן אלישע, הרי הקב"ה ביקש ממנו שיברכו, ומדוע השיב בבקשה ותפלה 'שיכבשו רחמיך את כעסך'. אמנם לדברי ה'חינוך' אין כאן מקום כלל לקושיא, שהרי כל מטרת הברכה היא כדי לעורר שפע בעולם הזה, ולכן ענה רבי ישמעאל וביקש שיכבשו רחמיו, ואין לך ברכה גדולה מזו, דהא מטרת הברכה לה' היא לעורר רחמיו על ישראל.

כח. וכך ביאר השרף מסטרליסק זי"ע בלשון הברכה 'ברוך שאמר והיה העולם ברוך הוא', שהיודע שבאמירת 'ברוך' שלו - 'היה העולם' - נעשה 'הויה' ומציאות חדשה בעולם, ברוך הוא - לזאת 'ברכה' ייקרא.

באר הפרשה - פקודי

יט

ובאמירת 'מלך העולם' ישריש בלבו ענין ההשגחה פרטית, שהקב"ה יושב על כסא רם ונשא ומשגיח בהשגחה מיוחדת ומדוקדקת בכל הדברים המתרחשים בהאי עלמא, ומלכותו בכל משלה.

את כל הבנין, כי כמו שהמתנדבים נדבה זאת לא התפארו איש על רעהו, כך נעשו מהם אדנים המורים על גדר הענווה כי הענווה הוא יסוד הבנין. גם יש בלשון 'אדנים' לשון אדנות ומלכות, כי המכניע את עצמו הקב"ה מגביהו, וכלשונו של הרמב"ן באגרתו 'השפל עצמך וינשאך המקום'^ט.

לצקת את אדני הקודש - ענין האדנים לרמוז על הענווה שעליה העולם עומד

ובבר כתב הבעל הטורים (לעיל כה י) לבאר הטעם שכל מידות הארון היו שבורות, 'אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו', ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו.

בפרשתן (לח כז) ויהי מאת הככר לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן. וב'כלי יקר' (ריש פר' תרומה) ביאר שדייקא מתרומת המשכן שבה היו כולם שווים - העשיר לא ירבה והדל לא ימעט, ממנה עשו את האדנים שהם עומדים על הארץ ומעמידים את כל גובה המשכן, ללמדנו חומר הגאווה וההתפארות וכמו 'אדן' שהוא יסוד הנמצא על הקרקע או בתוך האדמה והוא המחזיק והמעמיד

והזמן גרמא כמו שאיתא מהרה"ק ה'חי' הרי"ם' זי"ע (חי' הרי"ם אדר) כי אד"ר ר"ת א'לוף ד'ל ר"ש. שבחודש זה הקב"ה מבקש מכל חד וחד שיכניע עצמו תחתיו ואז יבוא לדור ולהשרות שכינתו בתוכו.

כט. ההכנעה היא סגולה לפרנסה בהרחבה, סימן לדבר נתן הרה"ק רבי יחזקאל מקאז'מיר זי"ע 'ונפשי כעפר לכל תהיה', ר"ל כשם שהעפר מצמיח כל הפירות והירקות ותבואת השדה שהם מזונות האדם, כך נפש האדם כשהיא בבחי' עפר הריהו מצמיח לעצמו השפעת המזונות. ועל פי זה יש לבאר מה שמצינו (תענית ט.) שירד המן בזכות משה, שהרי 'האיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה' (במדבר יב ג), על כן היה גדול כוחו ורב זכותו להמשיך את המן ולספק מזונות לכל בני ישראל (הובא במאמר יחזקאל ח"א עמ' רפ"ב אות כג).

בעת שעלה הרה"ק מסקולען זי"ע לראשונה בחייו לפקוד את ציונו הקדוש של רשב"י במירון היה מלא בהתרגשות מרובה ביותר, כהכנה החליט לתת דורון לרבי שמעון - להקים סניף של מוסדותיו 'חסד לאברהם' באת"ק מירון, לכבודו של רבי שמעון להיות לו לנייחא לנשמתו בגבתי מרומים. משנכנס ברוב רגש ובהתלהבות עצומה לציונו של רשב"י, שמע לפתע זעקות נוראות 'מנוול ארויס... מנוול ארויס...' (מנוול צא מכאן). ויתחלחל מאד על כי כך זועקים אליו. ניגש אליו הגר"מ שטרן שיבחל"ח רבה של מירון והסביר לו שחלילה וחלילה אין הכוונה אליו, אין זה אלא יהודי העורך 'התבודדות', והוא זועק ליצרו כפי שכינוהו חז"ל 'אם פגע בך מנוול זה' - שיצא מעמו ויניחהו לעבוד את אביו שבשמים... אך עדיין לא נתיישרה דעתו של הרה"ק, באמרו, מכל מקום, סיבב הקב"ה שצעקות אלה יגיעו לאזני דייקא בשעה שנכנסתי הנה. אין זה אלא מכיוון שנכנסתי ברוממות הרוח על שהבאתי מתנה חשובה לתנא הקדוש. ורצונו של מקום וצדיקו שיבואו הנה בלב נשבר... לא נחה דעתו של הרה"ק עד שיצא והתיישב בדעתו בענוותנותו הקדושה בחשבון נפש מר וחזר בלב נשבר, ואז כבר לא נשמעו הזעקות הקודמות... הגם שאין לנו כל השגה בצדיק קדוש זה ובקצות דרכיו, מכל מקום יש לנו ללמוד דרכי הענווה הטהורה.

משכן העדות - בית המדרש וד' אמות של הלכה הם המשכן בזמן הזה

בפרשתן (לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן, ובכפל התיבות 'המשכן - משכן העדות' מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ כדיבור השלישי) על פי מה דאיתא במדרש שבכסף התרומה שלא הוצרכו למלאכת המשכן בנו 'בית מדרש' בסמוך ל'משכן', ואף הוא נקרא 'משכן', ולזה אמר הכתוב ב' פעמים, א. 'משכן העדות' אשר פוקד על פי משה - שבו ישבו תלמידיו של משה ועסקו בתורה. ב. משכן אוהל מועד - שבו הייתה עבודת הלויים. והקדים הכתוב 'משכן העדות' ללמוד בו תורה, ללמדך כי ה'תורה' חשובה יותר מהעבודה.

בדרך אחרת מהלך הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדו"ץ זי"ע, וז"ל. או יאמר, כפל המשכן משכן העדות, ופירש רש"י רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל, ולכאורה הוא תמוה - עדין לא הוקם המשכן, כבר רמז להם להעריך תיקון הצות על החורבן, ולאזה צורך רמז להם זאת עכשיו החורבן שיהיה לעתיד... והרי, בשעת חדוה חדוה.

אלא יש לומר, דידוע אמרם ז"ל (ברכות ה.) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, ובזוהר הק' (ויקהל ר א) היכלא דקודשא בריך הוא אורייתא איהי, וכד בר נש עסוק באורייתא, קודשא בריך הוא קאים תמן ואצית לקליה (היכלו של הקב"ה היא התורה, ובשעה שהיהודי יושב ועוסק בתורה עומד שם הקב"ה ומקשיב לקולו).

זה שבישר להם, אף אם שמא יגרום החטא, ויחרב בית המקדש, אמנם משכן ה' של ה'ארבע אמות של הלכה' - והיכלא דאורייתא זאת, לא יבטל לעולם. זהו שנאמר 'אלה פקודי' - פירוש 'פקודי' לשון חסרון, כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט), ור"ל אלה פקודי המשכן, היינו בדורות אלה של גליות, שהמשכן חסר, ואין לנו לא משכן ולא מקדש, הנה משכן העדות היינו התורה הוא המשכן והמקדש (שהתורה תהיה במקום המשכן והמקדש), עכ"ל. נמצא שאין כאן כלל הזכרת צער, עכ"ל.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנוכה להרבות בשמחה באלו הימים ע"י אמונה פשוטה ומיעוט קנאה וגאוה, ונוכה במהרה לצקת את אדני הקודש בתרומת הקודש בבית השלישי שיבנה באש מן השמים ויכונן במהרה בימינו.

שׁוּב נִיתֵן לַהֲשִׁיג!

נערך ונלקט
מתוך תוכן
דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ
רבי אברהם אלימלך
בידרמן שליט"א

הפצה: היכלי תורה
1800-22-55-66

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים